

Сухорукова Карина,

аспірантка кафедри сценічної мови Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого

ХУДОЖНЬО-ЛІТЕРАТУРНА КОМПОЗИЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ОВОЛОДІННЯ РЕГІОНАЛЬНО-МОВЛЕННЕВОЮ СПЕЦИФІКОЮ ВИСЛОВЛЮВАННЯ

У теперішніх освітньо-навчальних реаліях на творчих спеціальностях здебільшого в класі сценічної мови береться до вивчення індивідуально-репертуарний матеріал оповідального (моно-, полі-розмовного) характеру, аніж драматургія, що студіюється на заняттях із майстерності актора. Така методика роботи передбачена згідно з програмами мистецьких вищих закладів освіти. Однак наразі фактично немає інших шляхів у аспекті виховання мовленнєвої поведінки актора в реаліях сучасного театру.

Нинішні тенденції сценічної практики свідчать про те, що варто змінювати підходи в підготовці словесної майстерності майбутніх акторів драматичного театру й винаходити такі творчі концепції, які б спонукали до драматургічних інсценувань прози. Адже, як відомо, до театральних підмостків переважно залучаються різножанрові п'єси із різноманітною сюжетно-композиційною побудовою. Тому використання художньо-літературної композиції постає раціонально-довершеним способом наблизитися до драматургічної стилістики мовного існування.

Художньо-літературна композиція є компілятивним матеріалом, що за своєю змістовною побудовою охоплює складові частини повноцінного самостійного твору. Ця теза простежується у контексті: 1. інтонаційно-логічного, смислового аналізу (застільний період); 2. втіленні естетичного задуму (постановочний процес); 3. когнітивного характеру акторського трактування пропонуваного тексту (мистецьке виконання).

Словесна думка, закладена автором, є носієм тих ідейних помыслів і почуттів, які уособлені крізь енергетично-психологічну

призму автора літературного твору. Адже кожен митець зазвичай напрацьовує твір, який тотожний з його життєвим досвідом, світоглядними вподобаннями, ступенем ерудованості, а що найголовніше — текстова канва його твору просякнута автентичною регіонально-мовленневою стилістикою. Від обдарованості, освіченості творчої одиниці (виконавця) залежить розуміння й «додонесення» матеріалу; відчуття його глибинного наповнення та сенситивний вплив побаченого на глядача, що зумовлений поштовхом нервової системи до процесу мислення.

Художньо-літературна композиція за своїми комплексними критеріями може стати корисним вправою-експериментом для набуття певних нових своєрідних мовно-голосових навичок і допомогти відшліфувати регіонально-мовленневу специфіку в озвученому висловлюванні. Аби досягти якісного результату в оволодінні вимови з діалектною лексикою, пропонується обрати твори різних груп українських наріч: південно-східного, північноукраїнського (поліського) і південно-західного та скоротити їх, komponуючи в цілісно-сюжетний текст. Кожен із них містить у собі неповторну інтонаційно-мелодійну, звуко-мовлену ідентичність.

На наш погляд, доречним для навчального процесу може стати наступний матеріал: Марко Вовчок «Одарка», Вол. Дрозд «Листя землі», О. Манчук «Лісова дівка». Пропоновані художньо-літературні композиції належать до вищезгаданої територіальної категорії, а також відповідають рівневі драматургічного змісту викладу авторських думок і вимогам театральної «психологічної школи» існування. Робота над кожним із цих творів відбувається неоднаково. Оскільки вони є не лише по-різному сюжетно-нагромадженими, а й базуються на фонетичній, лексико-стилістичній багатоманітності. До прикладу, оповідання М. Вовчка «Одарка» найбільш близьке до смислового розуміння й звуко-мовленого відтворення. Це зумовлено тим, що твір має діалектну канву, котра належить до південно-східного наріччя, яке переважно стало фундаментальним пластом для сучасної літературно-стандартизованої мови. А ось, приміром, 2-томний роман Володимира Дрозда «Листя землі», що за своїми словесними конструкціями утворений відповідно до північноукраїнського (поліського) на-

річчя. У мовній структурі роману простежується використання слів із суржиковими ознаками, неповноцінного озвучення складових компонентів лексеми, підміна одних звуків на інші, вживання колоритних речень і т. ін., що безпосередньо впливає на стройову побудову усного висловлювання. Втім, скажімо, мовленнєва архітектоніка новели О. Манчука «Лісова дівка» значно відрізняється від двох попередніх запропонованих текстових варіантів. Адже цей художньо-літературний матеріал належить до південно-західного наріччя. Тому новелу «Лісова дівка», кожному його фразу (особливо на початкових етапах) слід піддавати ґрунтовному семантичному аналізу, що надалі сприятиме осмисленню й дієвому відтворенню тексту. Суттєві орфофонічні порушення, нестереотипний звуковий склад кожного слова, чимала кількість фразеологізмів, пісенного сплетіння тощо провокують на подолання фонічних перепон шляхом попередньої підготовки артикуляційних органів до вимови приголосних і голосних звуків, а також спричиняють формування нових мовно-голосових навичок з рисами регіонально-мовленнєвої специфіки.

Резюмуючи вищенаведені думки, слід визначити те, що об'єднує всі три художньо-літературні композиції: ідейно-естетичний задум, емоційно-психологічна підготовленість і технічно-мовна оснащеність учасників інсценівок. Пропонований стратегічно визначений текстовий формат роботи сприятиме опануванню варіаційною різнобарвністю діалектної вимови, яка властива окремим регіонам нашої держави. А це у свою чергу значно допоможе розширенню арсеналу виконавських навичок майбутніх акторів.